

Маматов Н.К., Балтабаев А.А.

КЫРГЫЗ МИЛИЦИЯСЫНЫН МАМЛЕКЕТТҮҮЛҮКТҮ БЕКЕМДӨӨДӨГҮ ОРДУ ЖАНА РОЛУ

Маматов Н.К., Балтабаев А.А.

МЕСТО И РОЛЬ КЫРГЫЗСКОЙ МИЛИЦИИ В УКРЕПЛЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ

N.K. Mamatov, A.A. Baltabaev

THE PLACE AND ROLE OF THE KYRGYZ POLICE IN STRENGTHENING STATEHOOD

УДК:343.49.55

Макалада кыргыз милициясынын негизги милдеттери жана мамлекеттүүлүктү бекемдөөдөгү ролу жана орду каралган.

В статье рассматриваются основные обязанности кыргызской милиции, а также ее место и роль в укреплении государственности.

The article discusses the basic must-wear Kyrgyz militia, as well as its place and role in nation building.

Мамлекеттин суверенитети, атуулдардын укуктарын жана эркиндиктерин, конституциялык түзүлүштүн негиздерин жана укук тартибин коргоо мамлекеттин маанилүү милдеттери болуп саналат. Мамлекеттин укук коргоо функциясын ишке ашырган укук коргоо органдарынын арасында Ички иштер органдары чоң мааниге ээ. Бүгүнкү күндө милициянын аткарган негизги милдеттери төмөндөгүлөр: кылмыштардын жана административдик укук бузуулардын алдын алуу, кылмыштардын өз учурунда бетин ачуу жана коомдук тартипти, инсандын жана коомдун коопсуздугун камсыздоо, караштуулугу боюнча алгачкы текшерүүнү жана алдын ала тергөөнү ишке ашыруу, кылмыш жасап издөөдө жүргөн, дайынсыз жоголгон атуулдарды издеп табуу, укук бузуулардан жана кырсыктардан жапа чеккен, ошондой эле жардамга муктаж адамдарга кечиктирилгис жардам көрсөтүү, өзгөчө кырдаал же согуштук абал киргизилген аймактарда укуктук режимди камсыз кылууга жана мыйзамдарга ылайык катышуу.

Кыргыз Республикасынын Президенти Алмаз Шаршенович Атамбедин коррупцияга каршы күрөштү бардык багыттарда күчөтүү, атап айтканда бийлик бутактарында саясий жана системалык коррупцияны жоюу боюнча койгон талаптары, Ички иштер органдарын бул багытта иш-аракеттерди күчөтүүгө, жаңы мотоддорду иштеп чыгып, башка укук коргоо органдары менен тыгыз карым катнашта иш алып баруу менен, коомчулук менен байланышты күчөтүүгө милдеттендирет.

Кыргыз Республикасында административдик реформаны ишке ашыруу менен Ички иштер органдарына болгон элдин ишенимин арттырып, атуулдардын укуктарын жана эркиндиктерин, коомдун коопсуздугун, менчигин коргоону камсыздоо, кылмыштуулукка каршы көрүштүн эффективдүү механизмдерин иштеп чыгуу үчүн бүгүнкү күндө Ички иштер органдарында реформа жүрүп жатат.

Административдик реформанын алкагында биринчи кезекте ички иштер органдарын реформалоого өзгөчө көңүл бурулганынын өзү мамлекетти бекемдөөдө милициянын орду өзгөчө чоң экенин көрсөтөт.

Ички иштер органдарын реформалоодо биринчи кезекте жол коопсуздук кызматын реформалоо каралып, аталган кызматтын кызматкерлерин аттестациядан өткөрүү менен, структуралык өзгөртүүлөр жүргүзүлгөн, тактап айтканда жол коопсуздук кызматы шаардык жана облустук башкармалыктардын карамагына өткөрүлүп, аларды жол коопсуздугун камсыздоодон башка милдеттерди аткарууга тартууга тыюу салынган. Бул кызматка коорупциялык көрүнүштөргө жол бербеген, чынчыл жана мекенчил атуулдарды дайындоого өзгөчө көңүл бурулган.

Ошону менен катар милициянын кадыр баркын көтөрүү, аймактык тескөөчүлөрдүн эл арасында кадыр баркын көтөрүү менен түздөн-түз байланышта болгондуктан, бул багытта бир катар иш-чаралар жүргүзүлүүдө. Атап айтканда жер-жерлерде милициянын аймактык бөлүмчөлөрүн түзүү менен, атуулдар арыз-даттанууларын жеринде чечүү мүмкүнчүлүгү түзүлүп, ошону менен катар майда укук бузуулар, женил категориясына кирген бир катар кылмыштар жер-жерлерде уюштурулган коомдук алдын алуу борборлорунда, аксакалдар сотторунда, аялдар комитеттеринде каралып, коомдук тарбиялоо чаралары көрүлүүдө. Коомдук коопсуздукту сактоого жер-жерлерде түзүлгөн элдик дружиналар милиция кызматкерлери менен биргеликте иш алып барып, чоң жардам берип келишет. Коомчулук менен байланышты ишке ашырган кызматтарга өзгөчө көңүл буруу менен, атуулдар менен болгон мамилелерде административдик басым көрсөтүү методдорунун ордуна граждандык коом менен ички иштер органдарынын кызматкерлер арасында эркин жана эффективдүү укуктук байланышты камсыздоо зарыл.

Коомдук алдын алуу борборлорунун аткарган алгылыктуу иштерин алдыңкы тажрыйба катары жер-жерлерге жайылтуу менен бүгүнкү күндө дээрлик бардык айыл өкмөттөрдүн, аймактык комитеттердин аймагында коомдук алдын алуу борборлору түзүлүп, алардын саны 598ге жетип отурат.

Административдик реформанын алкагында 1999-жылдан 2005-жылга чейинки мезгилде Кыргыз

Республикасынын Өкмөтүнүн буйруктарынын негизинде Ички иштер министрлигинин штаттык курамынын 50%ы кыскартылган, министрликтин борбордук аппаратынын бир катар башкы башкармалыктарын структуралык жагынан реформалоо жүргүзүлүп, ички штаттардын эсебинен илимий-изилдөө борбору түзүлгөн. Ошол эле мезгилде жазаларды аткаруу башкы башкармалыгы, өрткө каршы күрөшүү кызматы, паспорт виза иштери боюнча башкармалыгы, ички аскерлер башка министрликтерге жана ведомстволорго өткөрүлгөн.

Бүгүнкү күндө кызматы боюнча бири-бирин кайталаган кызматтарды жоюу менен, Түштүк аймагындагы 10-башкармалыгы, Банги заттарын мыйзамсыз жүгүртүүгө каршы күрөшүү башкармалыктары жоюлуп, Ош шаардык жана түштүк аймагындагы облустук ички иштер башкармалыктарына штаттарын өткөрүп берүү менен, жер-жерлердеги бөлүмдөр күчөтүлдү.

Кыргыз Республикасынын Ички иштер органдары – аткаруу бийлигинин курамындагы, коомдук тартипти, инсандын жана коомдун коопсуздугун камсыз кылуу жана кылмыштуулукка каршы күрөшүү боюнча аткаруучу-тескөөчү милдеттерди жүзөгө ашыруучу мамлекеттик укук коргоо органы катары, мамлекетти бекемдөөдөгү мааниси чоң. Элдин милицияга болгон ишними мамлекетке болгон ишеними менен түздөн-түз байланыштуу. Ошондуктан мен өз баяндамамда милицияны чыныгы элдик милицияга айландырып, граждандык коомдун мүчөлөрүн коомдук коопсуздукту камсыздоо, кылмыштуулук менен күрөшүүгө активдүү катышуу менен көмөктөшүүгө тартуунун багыттарына токтолууну туура таптым. Мындай байланышты камсыздоо үчүн төмөндөгү милдеттерди аткаруу зарыл:

- Коомчулук менен тыгыз карым-катнашта иш алып баруу,
- Коомго көрсөтүлүүчү кызматтардын сапатын жакшыртуу үчүн, коомчулуктун өкүлдөрү менен макулдашкан иш-чараларды алып баруу,
- Ар бир милиция кызматкери өзү тейлеген аймакта ар бир атуулду таанып билип, өзү да таанымал жана жакын болуусу,
- Атуулдардын талаптарын орундатуу, атуулдардын көйгөйлөрүн чечүүдө коомчулуктун өкүлдөрүн мобилизациялоо менен көмөктөшүүгө тартуу,
- Аткарган иштери боюнча эл алдында отчет берүү.

Бул багыттарды иш жүзүндө аткарууну камсыздоо максатында, бүгүнкү күнү милициянын аймактык тескөөчүлөрүнүн ишмердүүлүгүнө өзгөчө көңүл бурулган. Аймактык милиция бөлүмчөлөрүнүн, райондук бөлүмдөрдүн жетекчилерине тейлеген аймактын эли менен тез-тез жолугуп туруу милдеттендирилип, азыркы учурда айылдык жыйындар, коомчулуктун өкүлдөрүнүн катышуусу менен кеңешмелер өткөрүлүп, милициянын аткарган ишине ошол жыйындарда коомчулук тарабынан баа берилүүдө.

Жалпы кылмыштуулукка каршы күрөшүү менен, ички иштер органдары мамлекетибиздин бекемделишине олуттуу салым кошуп келүүдө. Ички иштер органдары тарабынан максаттуу жана мерчемдүү түрдө жүргүзүлгөн иш-чараларынын натыйжасында, бүгүнкү күндө оперативдик кырдаал туруктуу сакталууда. Статистикалык маалыматтарга токтолсом, Ош шаарынын аймагында 2014-жылдын отчеттук мезгилинде тергелген кылмыштардын жогорулоо тенденциясы байкалат, же болбосо 10 айда жалпысынан 1680 кылмыш иши козголсо, өткөн жылы ушул мезгилде 1637 кылмыш боюнча тергөө жүргүзүлгөн, б.а. 42 учурга өскөн. Алардын ичинен 1319 кылмыштын бети ачылып, ачылуу пайызы 78,5% түзүп, өткөн жылы ушул мезгилде 1251 кылмыштын бети ачылган 76,4%, б.а. кылмыштын бетин ачуу пайызы 2,1% жогорулаган.

Оор жана өзгөчө оор кылмыштар 83 тергелип, алардын 73 бети ачылып, же 95,2% түзгөн. Бети ачылбаган өзгөчө оор кылмыштардан 3 учур каракчылык факттар боюнча кылмыштардын бети ачыла элек. Ал эми адам өлтүрүү, денеге оор жаракат келтирүү сыяктуу өзгөчө оор кылмыштардын бардыгы бети ачылган.

Мамлекеттик бийликти бекемдөөгө милициянын салымы катары бүгүнкү күндө күчөп бара жаткан уюшкан кылмыштуулукка каршы күрөш алып барган бирден-бир укук коргоо органы болуп, бул багыттагы бир катар жетишкендиктерди атасак болот. Учурда уюшкан кылмыштуулукка каршы күрөшүү багыты боюнча Ош шаарынын аймагындагы бардык кылмыштуу топтор тийиштүү каттоого алынып, алардын мыйзамсыз ишмердүүлүгүн ашкерелөө менен мыйзамдуу жазасын алууга чаралар көрүлүүдө.

Ал эми уюшкан банги каражаттарын жүгүртүү менен байланышкан кылмыштуу топторду жоюу боюнча ички иштер органдарынын, бул багытта иш алып барган банги каражаттарын мыйзамсыз жүгүртүүгө каршы күрөшүү агенттигинин кызматкерлери менен катар алгылыктуу иштерди аткарууда деп айтсам жаңылышпаймын. Атап айтсам, отчеттук мезгилде банги заттар менен байланышкан 56 (52) факты аныкталып, өткөн жылга салыштырмалуу 4 учурга жогорулаган. Жалпы алынган банги заттарынын салмагы 149 кг. 217 грамм, анын ичинен героин банги заты 11 кг. 693 грамм, өткөн жылга салдыштырмалуу 6 кг. 181 граммга көп алынган.

Кыргызстандын коомдук-саясий өнүгүүсүнүн татаал шарттарында, терроризмге жана экстремизмге каршы күрөшүү маселесинин актуалдуулугу жогорулаган. Диний экстремисттик идеяларды жактаган ар түрдүү агымдар пайда болуу менен, алардын негизги максаты коомдук саясий абалды татаалдаштырууга багытталгандыгы өзгөчө чочулоону пайда кылууда. Биздин жаштарыбыз Сирия мамлекетинде болуп жаткан согушка тартылып террористтик уюмдардын катарында согушуп айрымдары ал жерде каза болушуп, айрымдары ал жакта камалса, бир канча атуулдарыбыз биздин укук

коргоо органдарыбыз, тактап айтканда ички иштер органдарынын 10-бөлүм кызматынын жана Улуттук коопсуздук мамлекеттик кызматынын кызматкерлери тарабынан камакка алынган учурлары арбын. Бул багытта күрөш бир гана 10-бөлүмдүн кызматкерлери тарабынан эмес, милициянын аймактык тескөөчүлөрүнүн, жаш өспүрүмдөр менен иштөө инспекциясынын, жалпы эле милиция кызматкерлеринин ишмердүүлүгүнүн приоритеттүү багыттары катары белгиленип, коомчулуктун өкүлдөрүн тартуу менен алдын алуу түшүндүрүү иш-чараларын жүргүзүп жатабыз.

Жаш муундарыбыз биздин эртеңки келечегибиз андыктан бүгүнкү күндө жаштар интернет, чет өлкөлөрдөн чыгарылган видео тасмалар, компьютердик оюндардын таасиринен улам, терс көрүнүштөргө берилип кеткен учурлар арбын, алар тамеки тартуу, спирттик ичимдиктерин ичүү, банги каражаттарын колдонуу, сойкулук жасоо, жаш өспүрүмдөр арасындагы рэкет ж.б. укук бузуулар болуп саналат. Бул жагдайга өзгөчө көңүл бурулуп, бүгүнкү күнү жаш өспүрүмдөр менен иштөө инспекция кызматкерлеринин ишмердүүлүгү өзгөчө көзөмөлгө алынган, азыркы учурда аталган кызматтын штаттык бирдиктерин көбөйтүү менен, өспүрүмдөр менен иштөөнүн жаңы ыкмалары колдонуу милдети коюлган. Тактап айтканда жаш өспүрүмдөр менен иштөө инспекциясынын кызматкерлерин өздөрүнүн түздөн-түз кызматтык милдеттерин аткарууга байланышпаган иштерге тартууга тыюу салынып, алар мектептерде окуучулар арасында профилактикалык тарбиялык иштерин жүргүзүүдө.

Мамлекетти бекемдөөдө милиция органдарынын орду жана ролу эбегейсиз чоң экендигин, биздин мамлекетибизде болуп өткөн бир катар окуялар көрсөттү, 1999-жылы Баткен облусунун аймагына куралчан согушчандар бастырып кирген учурда, ички иштер органдарынын кызматкерлери согуштук аракеттерге катышып, аларды жок кылууда

алдыңкы катарда иш алып барган, 2010-жылы июнь айындагы улуттар аралык баш аламандык учурундагы, коомдук коопсуздукту калыбына келтирип, касташкан эки улуттун өкүлдөрүн элдештирип, ал баш аламандыктардын уюштуруучуларын кылмыш жоопкерчилигине тартуу менен стабилдүүлүктү орнотууга салымы чоң. Элинин саны бизден ондогон эсе көп, жаратылыш ресурстарына бай бир катар мамлекеттерде бүгүнкү күнү граждандык согуштун оту алоолонуп күйүп, миндеген адамдар, алардын арасында жаш наристелер, кары-картандар каза болуп жаткандыгы, биздин ички иштер органдары жогоруда аталган кайгылуу окуялар болгон күндөрү мыйзам чегинде, бирден-бир туура багытта иш алып баргандыгына, ал иштерди мамлекет башында турган жетекчилердин туура саясий чечимдеринин негизинде ишке ашыргандыгына дагы бир ирет ишенип отурабыз.

Мамлекеттин жашоосун милиция органдары жок элестетүүгө мүмкүн эмес, ал эми милициянын ишин элдин колдоосу жок элестетүүгө мүмкүн эмес. Милициянын ишмердүүлүгүнө көмөктөшүүгө атуулдарды тартуу мыйзамда каралып, атуулдарды штаттан тышкары кызматташууга, кылмыштардын бетин ачууга, кылмышкерди кармоого көрсөткөн жардамы үчүн сыйлоо жүргүзүлөт. Ошону менен катар элдин милицияга болгон ишенимин арттыруу үчүн азыркы учурда бардык күч аракеттер жумшалууда, себеби милиция менен эл бир болуп, эл милиция кызматкерлерин өздөрүнүн коргоочулары жана ишенимдүү союздашы экенине чындап ишенсе, кылмыштуулук менен күрөштүн жыйынтыктары бир катар эффективдүү болору талашсыз.

Макаланы Кыргыз Республикасынын Президенти Алмаз Шаршенович Атамбаевтин төмөндөгү сөзү менен жыйынтыктоону туура таптым: “Мезгил өзгөрөт, саясат алмашат, а милиция кылмыштуулук менен күрөшкөнү күрөшкөн”.

Рецензент: к.филос.н. Аблазов К.